

Радош Рануш

НОЈЕВ КОВЧЕГ

ИЗЛОЖБА СКУЛПТУРА И ЦРТЕЖА

НИКОЛЕ ВУКОСАВЉЕВИЋА.

Галерија Народног музеја у Краљеву,
јануар 1984.

Што је онтолошкије духовно достигнуће, тиме се оно непосредније прихвата као нешто одавно познато, одавно очекивано, а у самој ствари оно је радосна вест из изворних дуби на бића, заборављена али тајно, брижно негована успомена о духовној отаџбини. И у самом делу, добијајући од откровења које је проникло у ту отаџбину, форму и значење, ми га не примамо споља, него се присећамо у себи самима.

Те старе форме, коришћене толико пута, не ометају ново откровење, управо зато што оне никада нису ни биле измишљене а изражавајући конкретну стварност представљају сваки пут нешто као субјективну до сетку.

Реализовање те субјективне досетке могуће је једино симболом који се ни појмовно ни рационално никада потпуно не може схватити. Све те животиње, схваћене као симболи, буду неку слутњу док их језик хладно објашњава. Симбол овде пушта корење у најскровитије дубине душе, усмерен унутра у целости. Док речи чине бесконачно коначним, симболи одводе дух преко граница појмовног света који је коначан, у границе бесконачног и вечног.

Уједињен у један лик, што се свакако догодило у нашем несвесном, симбол је напајан енергијом којом сада делује повратно на нас при сваком сусрету са њим. Поново доживети одређени симбол, што се на овој изложби и дешавало, значи приближити се мистерији живота у којој смо и сами актери. Корисно је свакако, јер се тиме уклапамо у његов ритам и с њиме смо у сагласју.

Сусрет са животињама данас је посебан доживљај обзиром на начин живота који нас је од њих одвојио. Но, и ако је животиња ишчезла из нашег свесног круга, она је у нама самима још како присутна.

Наша тела су физиолошки сродна са животињским, а у нашој психи је све оно што су наши преци на животињама запазили: било у лову било стављањем истих у њихову службу. Није ни непознато колико животињама приписујемо, или проналазимо људских особина и обрнуто.

Вечни пратилац човека, животиња и њена слика, који су можда и протерани из нашег свесног бића, станују ипак у нама и не могу се из нас истерати. Сваки поновни сусрет, стварни или као овде симболи-

чни, подсети на стварно стање освеженим доживљајем.

Сусрет са животињом повежује се с нашом личношћу, животиње блиском, инстинктивном оном, с природним функцијама нашег тела, с тежњама наших нагона и у основи наше помало забрављене и запостављене природне основе.

Посматрано на један други начин човек није никада потпуно одвојен од животиње. Чињеница је да будући човек у мајчиној утроби у убрзаном развоју пролази све ступњеве анімалних облика егзистенције. Сваки човек понавља растом своје животињске могућности.

Изражавајући симпатије (макар и поводом спољашње форме) за поједине врсте животиња, уметник као и посматрач појединачно, могу наслутити смерове свога деловања, врсту и богатство сопствених активираних нагона. Животиња је постала симбол за оно што је у нама припитомљено, као и за оно што је у нама остало дивље. Поновним доживљавањем животиње — симбола, упознајемо оно што лети просторима наших мисли, што хода чврстим тлом нашег дана, што станује у шуми нашег несвесног или у мрачном мору наших дубина.

Вукосављевић нас подсећа делима симболима која су ту још више оним која нису а могућа су, да се преиспитамо које животиње нарочито волимо а којих се бојимо, које бисмо неговали, а које бисмо најрадије прогнали. Ефекат ових дела лежи и у равни естетских пробудења ловца у нама, гастронома, чувара зоо врта, колекционара пуњених те ла која висе у нашој дневној и спаваћој соби или можда оного Адама праведног господара свега живог на свету. Најчешће и нисмо у стању да о животињама мислимо другачије него као о одређеној користи. Међутим, дате на начин Николе Вукосављевића, као симбол естетске замашне вредности, постају и као суд несвесног који наглашава много ребе карактер корисног а најчешће израз хуманог и људског.

Док су животиње биле моћније од људи (како је то дуго трајало), имале су и неупоредиво веће значење за људе а најчешће су њиме и доминирале (као да је садашњи однос човека према животињи историјска освета). Та моћна бића човек је издизао до ступња богова, којима се молио и од којих је страховао. Биле су то тотемска бића његовог племена. Ослобађајући се сопственим напорима знања (досегавши висок ниво религијско-философске свести), човек је започео фантастичне преображаје пролазних појавних стања од гусенице до лептира, што му је даровала наду да ће једном и сам, из заточеништва на земљи доспети светлост вечних простора постојања.

Пријатељства (неке чудне везе) између људи и животиња су надалеко позната. Најчешће са псом (мој пас је мене познавао боље него било ко другог) а понекад су то и чудна пријатељства. (Вајар Миладин Ивковић наводи пример пријатељства између једног његовог друга, уметника и једне свиње). Уосталом то и није тако чудно када су позната пријатељства међу људима.

Било би занимљиво размислити о избору животињских врста које су предмет интересовања Николе Вукосављевића. Могли би говорити да се он опредељује првенствено по лепоти или занимљивости њихове форме. То би и могло бити тачно али не би умањило онај основни несвесни мотив који нуди праве одговоре. Требало би имати на уму и чињеницу да се у просеку вајари одлучују за форму човека или у нашем веку за апстрактне форме којима је естетска или високо симболична порука првенствени циљ.

ОВАН: То је увек симбол стваралачких сила природе које имају везе с проблемима духа. Примећена је и његова веза с принципом сребривања а чест је учесник низа (првенствено) античких митова. Не би требало заоставити широко разрађену симболику овна у астрологији.

СВИЊА: Тело свиње својом грабом сличније је човеку него било којој другој животињи. Човек несвесно прихвата симбол свиње позитивно. Каже се »ко има свињу« налази се у повољној ситуацији. Свиња је срећна и вредна велемајка. Запамћено је да је до скоро свиња била посвећена Деметри »па један сноп светлости њеног мирног, сјајног материнства пада још и данас у сну на ту животињу«. Не занемаримо и другачији, непријатнији однос према свињи садржан у појму »свињарија«.

ПТИЦЕ: Птице су вечно очаравале људе својом способношћу лета. Лет је слобода, савез с бескрајним просторствима. Затим је човека импресионирала задивљујућа разноврсност гласова и песма која је везивана за замишљане рајске вртове. Ништа мање човек није био очаран љубавним понашањем птица које су тако постале сексуалним симболом. Птице су бића ваздуха а ваздух је медијум духа. Према томе птице су као и мисли, спиритуална бића. Птица је веза међу душама присетимо се и веровања да душа умрлог излази кроз уста у виду птице и да тако она постаје и симбол идеје смрти и загнобеног живота. У митовима срећемо и птице које поседују велику мудрост (сова) и тајанствена знања, која човек жели за себе.

КОКОШКЕ: Њих је бројчано највише у Николином опусу. Кокоске живе у нижем простору и означавају екстравертирани, духом сиромашни колективитет. Окупљени пилићи у већем броју око мајке у сцени узимања хране уопштено говоре о породичном окупљу, родитељској бризи, храни са земље великој активности која је скоро у потпуности ван воље живог створа. Понекад се Николино мало пиле учини опасним, обликом хитре бомбе или као оно Ла Гордино пиле које је натерало на преображај.

КРАВА: Својом стрпљивом бременитошћу је благи симбол Мајке Земље израз вегетативног мајчинства која поседује нарочиту примитивну светост.

Култ светих крава у Индији. Једноставна женска природа која раба и доји, спремна да живи стрпљиво у скромном простору.

Од значаја је и чињеница да се Никола одлучује темом првенствено за домаће питоме животиње, плодног и интимистичког карактера. Питање је шта је с његовом нагонском, анималистичком, разорном природом. Да ли је она можда потиснута или на активан начин задовољена.

Понављање одређеног броја врло сличних форми (пилићи, ларве, птице или патке), не би требало схватити као таутологију, већ најпре као одређени психолошки аранжман композициони диктат или тематски захтев. Релефи, с наговештеним (фосилним) остацима, најчешће птица, мада и и не морају бити схваћени као фосили, уносе извесну ноту временитости као асоцијације пролазности. Док окупљање око хране или матице позива знаменита архетипска откровења. Прича о Ноју и потопу могла би и данас бити актуелна, овде више са аспекта читавог човечанства. Поистовећење посетиоца са главним актером те велике драме делује катартично. Актуализација познате приче нуди неочекиваном везом и друге симболе типа спасења кроз уметност, што има дубоког смисла обзиром на озбиљну угроженост хуманих настојања човечанства.

Изложена дела, зграда галерије као и посетоци појединачно, а сви заједно, осветљавају изванредан концептуалистички концепт кога аутор не мора бити свестан нити намеран.

Појединачни комади, наглашеног камерног карактера, обележени су примерним ликовним поступком и техничком дотераношћу. Наглашено сигуран цртеж, изведен првенствено напетом линијом, недвосмислене путање и велике енергије, оправдано је упоредити с мајсторима зена, али у једном специфичном контексту.

И у скулптури и у цртежу запажен је јединствен поступак израстања форме из сопственог

ПОРТОГАЛ
ПОРТОГАЛ

средишта, њено развијање и заустављање негде »испод коже«, чиме се елиминишу сви завршни етикет детаљи, чија би евентуална присутност наслутила нежељену илустративну интонацију. Овако изведена форма (као и у египатској монументалној пластици), почива на класичним захтевима анатомије, става, покрета и облика, али на време »заустављена« у стању је да понесе поменуте емотивне и интелектуалне садржаје који је и најаутентичније и оправдавају. Управо нас та уздржаност форме и изазива да скулптуре додирнемо и тактилно се осведочимо. (Додиривање скулптура би требало на изложбама увести као обавезу). Естетски доживљај није искључиво везан за визуелне моћи.

У највећем броју примерака пуне пластике а на рељефима нарочито, приметна је и наглашена веома логична веза (ликовна и психолошка) између животиња и тла. Овај квалитет у ликовном смислу нуди и запажене сликарске квалитете, док у оном концептуалном остварује огромни асоцијативни комплекс на тему преображаја

елементарних категорија материје, у категорије предлошка живота.

Избор материјала самом особеношћу твари, од утицаја је на укупни (и не само формални) израз. Могла би бити и индивидуална констатација да је теракота најодговарајућа овако схваћеном значењу, док је бронза једностраннија обзиром да задовољава више ликовна него укупна настојања.

За један обухватнији суд о уметничком делу, познавање личности уметника је велика потпора. У противном (као што је овде случај) све претпоставке долазе из сложеног и ризичног односа на линији дело посматрач. Међутим, и овакав однос има својих предности.

Рекао бих у закључку да је скоро свеједно да ли је дело Николе Вукосављевића израз промишљеног концепта или искључива несвесна онтологија. У једном скоро магијском односу према уметности, веза са имагинарним се снажно упливише у нашу бит. А то је овде и најважније.

ПОВЕЉА
ОКТОБРА